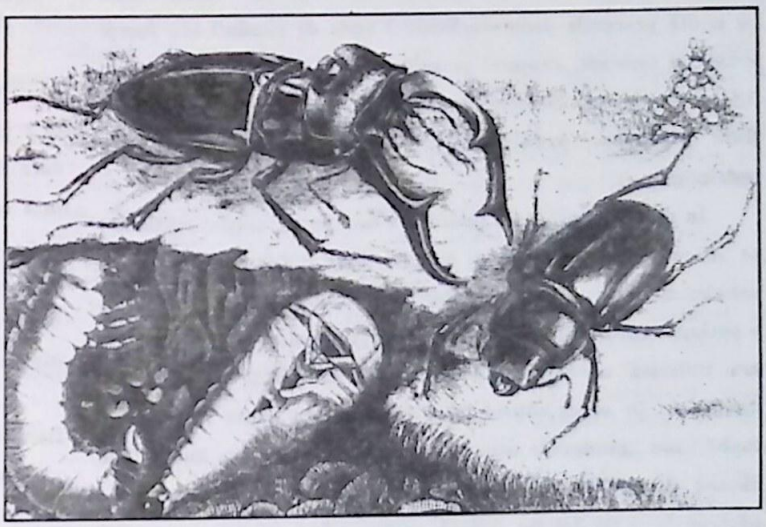
INSECTELE - LEGENDE, CREDINȚE, OBICEIURI (III)

Licuriciul (Lampyris noctiluca) (Fam. Lampyridae; Coleoptera)

Este una din speciile producătoare de lumină. Bioluminiscenţa fenomen de producere a luminii, constă în esenţă, într-o serie de reacţii biochimice interne, în urma cărora, o substanţă numită luciferina, constituită dintr-un grup de aldehide alifatice, produce lumină sub acţiunea unei enzime numită luciferaza. Mecanismul intim al acestui interesant proces biochimic, cu care este înzestrat licuriciul, constă într-un schimb de electroni, de pe un nivel pe altul al atomului de luciferină, energia rezultată fiind radiată sub formă de lu-mină. (NEACŞU P., APOSTOLACHE-STOICESCU ZOE, 1982). Insectă termofilă, ce preferă mai ales biotopurile calde, marginea pădurilor sau în tufărişuri. Dacă alte insecte folosesc emiterea de sunete (stridulaţia) sau de substanţe biochimice (feromoni) pentru atragerea partenerului în timpul împerecherii, licuricii folosesc în acest scop lumina lor fosforescentă, produsă de organe speciale abdominale. Astfel, femela apteră, larviformă, care trăieşte pe sol, între ierburi, îşi face cunoscută prezenţa masculului prin emiterea de lumină. Licuricii sunt insecte folositoare deoarece atât larvele cât şi adulţii se hrănesc cu insecte, melci, etc.

Licuriciul – Lampyris noctiluca

În credinţa românilor, licuricii sunt blagosloviţi de Sfântul Petru ca să lumineze calea rătăciţilor prin pădure. Ei sunt făcliile pădurilor şi se ivesc aproape întotdeauna de ziua Sfântului Petru. În secolul trecut, romanii din unele părţi ale Transilvaniei credeau că „licuriciul este puiul Dracului", „Scânteia ce a sărit din ochiul dracului când s-a bătut cu Arhanghelul Mihail" şi „cine poartă licurici cu el poartă ochii Satanei" sau „licuriciul este ochiul şarpelui din raiu".

Tot românii din unele sate ardelene credeau că „cine are du-rere la ochi şi va purta licurici la sine, acela se va însănătoşi", „copilul în a cărui scaldă se va pune trup de licurici, acela se va face luminat la minte". Exista de ase-menea credinţa că „licurici vara de timpuriu a vede, e semn de an călduros" sau „licurici toamna târziu a vede, e semn de toamnă lungă".

Grângosa – Sisyphus schaefferi

Cățelul frasinului (Lytta vesicatoria) (Fam. Meloidae; Coleoptera). Este un gândac de talie mijlocie (12-22 mm) cu corpul moale şi elitrele (aripile anterioare) de culoare verde-albăstruie cu luciu metalic. Adulţii trăiesc pe diferiţi arbuşti şi arbori dar planta preferată este frasinul. În unii ani, în lunile mai-iunie, apar numeroşi gândaci care desfrunzesc coroana frasinilor. Prezenţa lor este trădată de un miros neplăcut, persistent. Corpul

acestor insecte conţine o substanţă afrodisiacă, cu proprietăţi vesicatorii numită cantaridină, utilizată mai ales în farmaceutica veterinară.

Încă din antichitate oamenii cunoşteau particularitatea acestor insecte. Hipocrat recomanda cantaridina contra apoplexiei, hidropiziei şi altor boli (FIGUIER, 1867). Insectele se recoltau când apăreau în masă, dimineaţa în zori, când erau amorţite de răceala nopţii şi nu puteau zbura. Gândacii erau apoi uscaţi la soare şi ţinuţi în vase speciale. Toată această operaţie se făcea cu multă precauţie deoarece lichidul emis de gândaci era foarte iritant şi vesicant. Procesul se utilizează şi în zilele noastre. Din 3,5 kg de gândaci colectaţi se obţine 1 kg de produs uscat, care ţinut în borcane speciale, ermetic închise, poate fi păstrat timp îndelungat.

În medicina populară practicată de români, căţelul frasinului se întrebuinţa ca leac în diferite boli. „Zeama oloioasă o întrebuinţează o serie de români spre vindecarea bubelor rele şi a pecinginei (SIMIONESCU, 1938). Dar cel mai mult, cantharidina era utilizată ca leac contra turbării, la om şi la animalele domestice. De aceea căţelul frasinului mai era numit şi „căţel de turbă" sau „gândac de turbă". românii din unele sate bucovinene căutau după Rusalii aceşti gândaci, îi puneau în apă şi îi păstrau în acest fel tot timpul anului. Când un om sau o vită era muşcat de un câine turbat, îi spălau rana cu această apă. (FLORIAN, 1093). Turbarea vitelor se lecuia şi dacă se dădeau animalelor bolnave apă în care au fiert 5-6 gândaci de turbă, cireşe amare de pădure şi mătură de grădină (LEON, 1897).

În Transilvania, câinele frasinului era folosit nu numai ca leac împotriva turbării dar şi ca afrodisiac. Se credea că „dacă o fată mare va lua gândaci de turbare şi mestecându-i cu vinars, prune uscate, mentă creaţă, şi va da drăguţului său de băut, acela de bună seamă o va lua de soţie (FLORIAN, 1903).

Grângoşa (Sisyphus schaefferi) (Fam. Scarabaeidae; Coleoptera). Este un gândac de talie mică, destul de frecvent în ţara noastră, mai ales în zonele stepice dar şi în etajul pădurilor de foioase (PANIN, 1957). Trăieşte în balega vitelor, în ciupercării şi cadavre. Numele latinesc îi vine de la legendarul Sisif, fiul lui Eol, condamnat să care pe vârful unui deal o piatră mare, care se rostogolea mereu la vale.

Gândacii se pot vedea adesea, ocupaţi fiind cu confecţionarea unei sfere perfecte din bălegar, pe care o rostogolesc cu ajutorul picioarelor din spate, mult mai lungi şi mai puternice, conformate pentru această activitate. Deseori sunt ajutaţi de alţi confraţi de-ai lor în rostogolirea bilei mai ales atunci când întâlnesc în cale obstacole greu de străbătut. Dacă bila se rostogoleşte la vale, munca este luată de la capăt întocmai ca Sisif, până reuşesc să o transporte într-un loc sigur. Aici, femela depune în interiorul bilei câte un ou din care va ieşi viitoarea progenitură.

În Banat, există despre această insectă următoarea legendă:

„Se zice c'a fost odată
Când era lumea curată
Şi-a fost o frumoasă fată care
Precât era de frumoasă
Cu mult era mai lenoasă
Că de leneşă ce era
De multe ori nu se scula
Batăr apă ca să bea"

Mama fetei, trebuind să meargă la munca câmpului, a lăsat în grija fetei, până ce se va întoarce ea, să mătură casa şi curtea care erau pline de boambe de grâu de la treierat. Când ajunse însă acasă, a văzut curtea nemăturată şi pe fata ei somnoroasă, care abia se sculase din pat şi împingea gunoiul cu picioarele. Văzând aceasta, deşi îi era mamă adevărată şi o iubea ca pe ochii din cap, nu şi-a putut stăpâni mânia şi înfuriindu-se a blestemat-o zicând:

„Da la ce ţi-a dat Dumnezeu mâini ca să lucrezi cu ele! Dacă tu mâni gunoiul cu picioarele, apoi să te facă Dumnezeu, ca ziua şi noaptea să tot lucrezi, însă numai cu picioarele". Nu a apucat bine să rostească acest blestem şi Dumnezue prefăcu fata într-o „grângoşă" care de atunci nu încetează a lucra ziua şi noaptea însă nu cu mâinile ci doar cu picioarele. „Şi, precum ca fata a mânat gunoiul cu picioarele tot gunoi mână ea şi acum ca grângoşă" (FLORIAN, 1903).

BURNAZ Silvia
Muzeul Civilizaţiei Dacice şi Romane Deva,
Secţia de Ştiinţele Naturii

BIBLIOGRAFIE:

FIGUIER L., 1867, La vie et les moeurs des animaux. Les Insectes. Laibrairie de l'Hachette. Paris, p. 547

LEON N., 1897, Zoologia medicală ţăranului român. Iaşi

MARIAN Fl., 1903, Insectele. Studiu folcloristic. Academia Română, Bucureşti, p. 104.

NEACŞU P., APOSTOLACHE-STOICESCU ZOE, 1982, Dicţionar de ecologie. Edit. Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, p. 75.

PANIN S., 1957, Familia Scarabaeidae. Coleoptera. În: Fauna R.P.R. Bucureşti, vol. X, fasc. 4, p. 61-62.

SIMIONESCU I., 1938, Fauna României. Fundaţia pentru literatură şi artă „Regele Carol II", Bucureşti, p. 68.